

Lilit rowaýaty. Aýal şeýtanmy ýa-da feministka?

Category: Kitapcy, Söhbetdeşlik

написано kitapcy | 22 января, 2025

Lilit rowaýaty. Aýal şeýtanmy ýa-da feministka? LILIT ROWAÝATY. AÝAL ŞEÝTANMY ÝA-DA FEMINISTKA?

Dünýä taryhynda ilkinji şeýtanpisint zenan ýa-da ilkinji feministka kim bolduka? Aslynda bu, käbir çeşmelerde geçýän Lilit sözüne siziň nähili düşündiriş berjegiňize bagly.

Feminizm – gysgaça aýdanymyzda jynsy kemsitmä garşy çykýan we aýal-gyzlaryň hak-hukuklaryny goramagy maksat edinen bütindünýä garaýşa berilen at. Ýagny, gönüden-göni Lilit hekaýatynyň başlanýan ýeri.

Belkäm, araňyzda henize çenli Lilit barada eşdenler ýokduram. Emma ol käbir çeşmelerde (şumer, wawilon, pers mifologiýasynda, ibrany ýazuw ýadygärliklerinde, «Gilgameş» eposynda, hatda «Töwratda» gönüden-göni agzalmasa-da, ýewreý dininiň gadymy ýazuw ýadygärliги «Talmutda» tüm garaňky

gijelere, ýerasty durmuşa hökmüni ýöredýän ýaramaz niýetli urkaçy ruh) Adam Atanyň How eneden öňki aýaly hökmünde agzalýar.

Dünýä belli suratkeş we heýkeltaraş Mikalenjelo Watikandaky Sikstina kapellasynyň üçegine çeken «Ilkinji günä we behiştten kowluş» kompozisiýasynda Liliti-de suratlandyrypdyr. Adam Atanyň we How enäniň ilkinji günäni edýän pursaty şekillendirilen suratda agaja oranan ýylan sypatynda suratlandyrylan aýal bar. Ýylan ýa-da şýýtany jandar hökmünde düşündirilen suratdaky ýylanyň Lilitdigi bellidir.

Rowaýata görä ilkibaşda Adam Ata bilen deň derejedäki ynsan eken. Hudaý Liliti-de edil Adam Ata deýin toprakdan we palçykdan ýaradypdyr. Lilit şol sebäpli özüni elmydama Adam Ata bilen deň derejeli hasap edipdir, adamsyna ytagat etmek islemändir. Ahyrsoňy ol behiştten gaçyp gaýdýar we Gulzum deňzinde ýaşaýan şýýtanlaryň ýanyna barýar, şol ýerde-de Iblis bilen «gezmäge» başlaýar.

Lilit Iblisden her gün ýüz sany çaga dogrupdyr, şeýle-de onuň dogran «çagalarynyň» jyn, şýýtan we wampirdigi rowaýat edilýär.

Lilit gaçyp gidensoň jennetde ýeke özi galan Adam Ata höwür bolsun diýip Hudaýtagala How enäni ýaradypdyr. Ýöne bu gezek ikisiniň deň derejede bolmazlygy üçin How enäni Adamyň gapyrga süňkünden ýaradypdyr. Adam Ata Liliti şobada ýatdan çykarypdyr. Muny eşden Lilit gabanjaňlykdan dälilik hetdine gelipdir. Ol ar al almak üçin oýnaşy Iblisiň sypatynda jennete girýär we How enäni aldap, oňa iýmesi gadagan edilen almany iýdirýär. Gadagan edilen almany iýendikleri zerarly Adam Atanyň we How enäniň başy şol wagtdan başlap ölümlü bolýar hem ikisi-de jennetden kowulýarlar. Emma Lilit gadagan edilen almany iýmändigini üçin baky diri bolup galýar we onuň nesilleri Adam Ata bilen How enäniň neslinden önen çagalara musallat bolup inýär.

Hudaý Liliti pälinden gaýtarmak üçin üç sanu perişde ugradýar. Perişdeler oňa eger yza dolanmasa her gün bir çagasynyň öldüriljekdigini aýdýarlar. Şeýdop töwella-tagsyry diňlemegem islemedik Lilitiň günde bir çagasy öldürilipdir. Lilit bolsa munuň öwezine Adam Ata bilen How enäniň neslinden önen ýaşajyk bäbekleri öldürmäge başlaýar. Onuň ýaňy dünýä inen erkek çagany sekiz, gyzy çagany ýigirmi gününü içinde öldürýändigini aýdylýar (belki-de ol feminist bolandygy üçin gyzyjağazlara

ýaşamak üçin has köprük wagt berýändir?).

Lilitiň bäbejikleri öldürme gylygy gadymy türki mifologiýasyna hem aralaşypdyr. Albassy ýa-da Al heleý (Aýjyn) ady bilen tanalan şeýtandan goranmak üçin göwreli aýalyň ýanynda Gurhanyň goýulmagy ýa bolmasa gyzyň matanyň daňylmagy şol ynanç bilen baglanyşyklydyr.

Başga bir ynanja görä bolsa Lilit gijelerine erkekleriň (esasanam sallahlaryň) düýşlerine girip, olara erotiki (jynsy gatnaşykly) düýşleri görkezýär we erkekleriň spermalaryny (dölüni) ogurlaýar, ýagny, uklap ýatan erkegi «şeýtany» bolar ýaly edýär. Soň ol ogurlan spermalaryndan şeýtandyr jyn çagalaryny ýasaýarmyş.

Ýogsa-da, siziň pikiriňizçe Lilit boýun sunmadygy üçin jezalandyrylan etmişli kişimi, ýa-da hak-hukugyny talap edýän feministkamy? Ýa bolmasa ar almagyň hatyrasyna bigünä çagajyklary öldürýän urkaçy şeýtanmy?..

(Jogabyny aşakda teswirlerde paýlaşyp ýa-da awtoryň elektron poçtasyna ugradyp bilersiňiz)

Merwe AÝANOGLY.

merveayanoglu_@hotmail.com Söhbetdeşlik